

Жекало Г. И., аспирантка кафедры политологии, Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника (Ивано-Франковск, Украина), E-mail: anja1712@ukr.net

Теоретические аспекты изучения политических конфликтов

Аннотация. В данной статье предприняты попытки выделить основные теоретические основы изучения конфликтов. Теоретические исследования политических конфликтов в основном происходили в рамках социально-философской и социально-политической мысли начиная еще с Древних времен. Однако современная теория конфликта была заложена примерно в сер. XXI в. благодаря достижениям западных ученых. Наработки западных исследователей в области конфликтологии достаточно весомые и легли в основу исследований отечественных ученых.

Ключевые слова: политический конфликт, социальный конфликт, теория конфликта, концепция исследований.

Zhekalo G., postgraduate student, The Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ivano-Frankivsk, Ukraine), E-mail: anja1712@ukr.net

Theoretical aspects of the study of political conflicts

Abstract. Without knowledge of the theory, we can't do concrete actions, that is, without the knowledge of the theoretical framework of conflict studies we can't do any practical steps for conflict management. The purpose of the article is to highlight the main features of the theory of conflict thoughts.

Conflicts existed always and everywhere, and with a development of society there are more of their form, features, methods and ways to solve conflicts. However, historical experience shows us that the same conflicts have not existed. Each conflict is somehow different from the previous one. Therefore, the study of the theoretical foundations of conflict originated in ancient times and continues to this day.

The study of political conflicts in ancient times we can find in the writings and teachings of ancient thinkers. Teachings of the subject of conflict were vague, and the concept of the dynamics and structure of the conflict was not considered at all, but it is often considered that the conflict in society is inevitable. The features of ideas about conflict studies that have been developed in the views of thinkers of the Middle Ages, were that they were mostly religious in nature. At this time acquired its distribution so-called theory of fair war. And only during the beginning of the nineteenth century in science has established the idea of internal contradictions, conflicts policy. Proof of this was that fact, that such famous scientists like A. Tocqueville, K. Marx, G. Simmel, and later K. Boulding, L. Coser, A. Bentley and other theorists have started to consider conflicts as the main source of policy that consists in major changes in the political landscape. However, we want to add that most of the political conflict theories developed in the theory of social conflict. But also most researchers and political scientists of our time distinguish three areas of political conflict theories: the theory of political structures, the theory of political stability and ethno-political theory.

Key words: political conflict, social conflict, conflict theory, concept studies.

УДК 373.015.31:316.42

Ільтьо Г. Ф.

кандидат політичних наук, доцент,
кафедра суспільних дисциплін

Мукачівського державного університету (Мукачево, Україна)

E-mail: galina_iltyo@mail.ru

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І ОСВІТИ МОЛОДІ ЯК ОСНОВНА УМОВА СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Анотація. У статті розкриваються особливості формування політичної культури і освіти молодого покоління як одне з найважливіших завдань сучасного виховання; обґрунтовано проблеми створення умов у системі освіти для розвитку, саморозвитку і реалізації особистості як громадянина України, формування політичної освіти молоді, утвердження, розвиток громадянських і суспільно-політичних компетенцій, що ведуть до формування більшосвіченого, компетентного, зрілого й відповідального громадянина.

Ключові слова: громадсько-патріотичне виховання, громадянська компетентність,

Політична культура і громадсько-політичне виховання – новий напрям у розвитку української освіти, який допомагає формувати гармонійно розвинену особистість, яка спроможна органічно поєднувати свої права й інтереси з правами та інтересами середовища, нації, держави, орієнтуватися на найвищі загальнонародні права, духовні та культурно-естетичні цінності.

Постановка проблеми. Проблема громадянського виховання не є новою, але на сучасному етапі соціально-економічного розвитку нашої держави докорінно змінилися вимоги до виховання підростаючого покоління. У вічному пошуку позитивного і доброго завжди були і є загальнолюдські цінності та ідеали. Серйозний вплив на формування патріотизму, громадянської свідомості і гідності, ціннісних орієнтацій молоді сьогодні здійснюють навчальні заклади. Нагальним завданням перед освітянами і науковцями сьогодні постало питання визначення чинників, що сприяють формуванню політичних компетенцій молоді, що сприяють вихованню більшосвіченого, компетентного, зрілого й відповідального громадянина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначальним у громадянському і патріотичному вихованні є розвиток мислення, почуття любові до Батьківщини та культури міжнародних відносин, повага до її національних героїв та історичного минулого, культурних цінностей, звичаїв, обрядів та символіки, розвитку самобутності кожної особистості. Дані цінності завжди були актуальними для педагогічної еліти України і такі відомі українські діячі, як В. Антонович, М. Драгоманов, М. Грушевський, Б. Грінченко, Н. Косарев звертали увагу на особливе значення формування громадянської свідомості підростаючої особистості, обґрунтовували проблеми громадянського виховання молоді. Проблема громадянського виховання знайшла відображення в працях В. Андрущенка, М. Бойко, Н. Косарева, Л. Крицька, А. Білоус та ін.

Метою даної статті є питання формування політичних поглядів, розвитку і підвищення рівня політичної освіти і культури молодого покоління, визначення політичних компетенцій, що спрямовує освітній, психолого-педагогічний вплив на становлення, утвердження громадянських і суспільно-політичних компетенцій.

Виклад основного матеріалу. Соціально-політичні, духовні й економічні зрушення, що відбуваються демократичній Україні, спонукають до реформування системи освіти, яка має забезпечити умови розвитку і самореалізації кожної особистості, пріоритетність загальнолюдських цінностей, формування поколінь, здатних навчатися протягом життя, створення і розвиток цінностей демократичного суспільства.

В умовах переходу до демократії, реальної участі народу в прийнятті політичних рішень, багатопартійності і плюралізму думок зростає потреба формування у молодого покоління всебічної політичної освіченості, гнучкого політичного мислення та навичок суспільно-політичної діяльності. Вирішити ці завдання може тільки соціально зрілий фахівець з яскраво вираженою громадянською, суспільно-політичною спрямованістю, здатний ефективно вирішувати питання морального, громадянського, політичного виховання молодого покоління. Закономірно постає питання про формування політичної культури як важливої складової професійної підготовки.

Процес розвитку і формування громадянина – це процес розвитку особистості, в якій органічно поєднуються високі моральні чесноти, громадянська зрілість, патріотизм, професійна компетентність, активність, творчі начала, почуття обов'язку й відповідальності перед суспільством, перед Батьківщиною.

Серед критеріїв і результатів громадянського виховання неабияке місце посідає громадянськість особистості, яку складають моральна, політична та правова культура, почуття власної гідності, внутрішньої свободи і водночас вболівання за

суспільні ідеали, за пріоритети держави, благо свого народу і його дружні взаємини у світовому співтоваристві. Ефективність громадянського виховання залежить від спрямованості навчально-виховного процесу, провідна роль в якому належить предметам соціально-гуманітарного циклу. Щоб виховати індивіда справжнім громадянином, треба передусім ознайомити його зі змістом понять і категорій, що мають своїм структуроутворюючим центром поняття громадянськості. Тобто громадянська освіта посідає важливе місце і передбачає насамперед політичну, економічну, правову освіченість та здатність керувати відповідними знаннями в сучасних умовах [1].

Громадянськість – духовно-моральна цінність, світоглядна і психологічна характеристика особистості, що визначає її обов'язок і відповідальність перед співвітчизниками, Батьківщиною, реальна можливість втілення в життя сукупності соціальних, політичних і громадянських прав особистості, її інтеграція в культурні й соціальні структури суспільства.

За трактуванням В. Оржеховської, громадянськість – це насамперед світоглядно-психологічний стан людини [6].

Особлива увага в освітніх закладах приділяється розвитку і формуванню політичної свідомості і політичної культури: формування національної свідомості; визнання духовної єдності поколінь та спільності культурної спадщини; виховання почуття патріотизму, відданості в служінні Батьківщині; формування соціальної активності особистості на основі таких соціальних умінь як готовність узяти на себе відповідальність, здатність до спільного життя і співпраці в громадянському суспільстві, здатність до самостійного життєвого вибору на основі гуманістичних цінностей; формування працелюбності особистості, відповідальності за свої дії; уміння визначати форми та способи своєї участі в житті суспільства; утвердження гуманістичної моралі та формування поваги до таких цінностей як свобода, рівність, справедливість; усвідомлення взаємозв'язку між ідеями індивідуальної свободи, прав людини та її громадянською відповідальністю; формування політичної та правової культури засобами громадянської освіти, яка дає знання про політичні системи і владу на всіх рівнях суспільного життя, про закони та законодавчі системи; розвиток критичного мислення, що забезпечує здатність усвідомлювати та відстоювати особисту позицію в тих чи інших питаннях, уміння знаходити нові ідеї та критично аналізувати – проблеми, брати участь у дебатах, уміння переосмислювати дії та аргументи, передбачати можливі наслідки дій та вчинків.

У вирішенні питань громадянського виховання потрібно дотримуватись таких принципів:

- гуманізації та демократизації, які означають рівноправність учасників виховної взаємодії, їх взаємоповагу, діалогічність, відкритість до сприймання громадянських цінностей: щирості, доброти, справедливості, доброзичливості, милосердя;
- самоактивності й саморегуляції, які сприяють розвитку суб'єктивних характеристик, формують здатність до критичності й самокритичності, до прийняття самостійних рішень, вироблення громадянської позиції, почуття відповідальності;
- системності, що передбачає гармонійне вживання нових якостей у структурі особистості;
- комплексності й міждисциплінарної інтегрованості, які передбачають поєднання навчального й виховного процесів, зусиль різних інституцій – сім'ї, школи, громадських спілок, дитячих, молодіжних самодіяльних об'єднань;
- наступності та безперервності, які полягають в етапності виховання, на кожному з яких ускладнюються й урізноманітнюються зміст і напрями розвитку учнів, які становлять цілісну систему громадянських чеснот особистості;
- культуру відповідності, що означає єдність громадянського виховання з

історією та культурою народу, його мовою, народними традиціями та звичаями, які забезпечують духовну спільність, наступність і спадкоємність поколінь;

- інтеркультурності, в основі якого лежить інтегрованість української та загальнолюдської культури.

Загально гуманістичний характер громадянської освіти визначає її головні універсальні принципи, які закріплені в «Концепції громадянського виховання особи в умовах розвитку української державності». Серед них слід назвати такі: гуманізація та демократизація виховного процесу, самоактивність й саморегуляція, системність, комплексність й міждисциплінарна інтегрованість, наступність та безперервність.

Сучасне українське суспільство переживає період глибоких реформ у всіх сферах буття, намагається встати на шлях цивілізованого розвитку, створити підвалини ринкової економіки, сформувати громадянське суспільство і правову державу. У реалізації названих завдань виняткова роль належить молоді, що обумовлено цілим рядом чинників, формуванню певних стереотипів політичного мислення сучасної молоді.

Політична освіта – це практика систематичного поширення і засвоєння громадянами знань про їхні права, свободи та механізми їх здійснення, про шляхи розв’язання проблем суспільного життя, політичну систему й інститути публічного урядування, процедури їхнього функціонування і способи впливу на них, що має наслідком компетентну участь громадян у суспільному житті.

Компетентна політична, громадянська поведінка може бути забезпечена завдяки наявності й дієвому функціонуванню певної системи політичних знань, умінь і навичок особистості. Тому нагальним завданням перед освітянами і науковцями сьогодні постало питання визначення чинників, тобто того, що сприяє, веде, спричинює формування політичних компетенцій молоді, – адже завдяки цьому стає можливим спрямування освітніх, психолого-педагогічних впливів на становлення, утвердження чи розвиток тих чи тих громадянських і суспільно-політичних компетенцій, що, у свою чергу, веде до формування більшосвіченого, компетентного, зрілого й відповідального громадянина [2].

Загалом усі чинники формування політичних знань, умінь і навичок молоді можна умовно поділити на індивідуально-психологічні та соціально-психологічні.

Система ставлень особистості до держави та політики відображає психологічне включення особистості до суспільно-політичного простору та опосередковує, детермінує її громадянську, політичну поведінку, визначаючи ступінь готовності людей брати участь у громадських і політичних справах країни.

Основним соціально-психологічним чинником формування політичних компетенцій молоді виступає взаємодія із соціальним оточенням (у соціальній групі), через яку й відбувається набуття, формування суспільно-політичних компетенцій. Тому найбільш прийнятною для розвитку політичних компетенцій молоді вважається групова форма роботи, адже група відображає суспільство в мініатюрі і тому може слугувати майданчиком для набуття й розвитку найрізноманітніших соціальних (громадянських, політичних) знань, умінь і навичок.

Основними індивідуально-психологічними чинниками формування політичних компетенцій молоді є усвідомлення того що утвердження демократії неможливе без участі громадян. Важливо сьогодні налаштовувати молодь на здобуття політико-правових знань і вмінь, на вироблення власного ставлення до суспільно-політичних подій, явищ, а також віра у власну спроможність впливати на вирішення суспільно значущих справ.

Політичні компетенції формуються через соціальне навчання в соціальному середовищі, насиченому соціальними взаємодіями з іншими людьми, тобто в процесі взаємодії особистості як з іншими людьми, так і з певною інформацією

(зокрема, суспільно-політичного спрямування).

Соціальне навчання є ефективним механізмом розвитку суспільно-політичних компетенцій молоді. При цьому ефективність соціального навчання політичним компетенціями зростає за умов: усвідомлення значущості потреб; наявності підкріплення, яке детермінує й регулює поведінку особистості; наявності реальних прикладів позитивного, успішного вирішення громадсько-політичних справ (з власного досвіду чи з досвіду інших людей або груп, громадських організацій тощо); регулярності вправлення, застосування здобутих компетенцій.

Формування політичних поглядів, політичної культури і підвищення рівня політичної освіти української молоді є важливими у вихованні особистості з активною життєвою позицією, готовою проявляти національну гідність, успішно самореалізовуватись у соціумі, громадянина з високим рівнем політичної культури і освіти, підготовленого до життя у громадянському демократичному суспільстві, а також визнання та прийняття цінностей, що виступають головними, визначальними суспільства.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Алексеева О. В. Формування громадянської позиції сучасної молоді / О. В. Алексеева // Педагогіка і психологія. – 2006. – №2. – С.31-35.
2. Грицай С. Компетентнісний підхід до формування політичної культури майбутнього вчителя / С. Грицай // Вісник Львів. – 2009. – № 25. Ч. 3. – С. 118 – 125.
3. Жадан І. В. Соціальне навчання: механізм розвитку політичних ставлень молоді: [наук.-метод. посіб.] / І. В. Жадан, І. А. Дідук, С. І. Позняк та ін. – Кіровоград: Імекс-ЛТД. – 2012. – 352 с.
4. Кириленко С. Коментар до проекту Концепції громадянської освіти та виховання в Україні / С. Кириленко, Н. Поступальська // Директор школи. Шкільний світ. – 2013. – № 10. – С. 2-14
5. Концепція громадянської освіти та виховання в Україні // Директор школи. Шкільний світ. – 2013. – № 10. – С. 14-27.
6. Оржеховська В. М. Духовність і здоров'я/ В.М. Оржеховська. – К: Духовність і здоров'я. 2004. – 168с.

REFERENCES:

1. Alekseyeva O.V. (2006) 'Formuvannia gromadianskoyi pozytsiyi suchasnoyi molodi' [Formation of the civic position of modern youth], *Pedagogika i psykhologiya* [Pedagogics and Psychology], №2, pp. 31-35.
2. Grytsay S. (2009) 'Kompetentnisnyy pidkhid do formuvannia politychnoyi kultury maybutnogo vchytelia' [Competence approach to formation of political culture of the future teacher], *Visnyk Lviv* [Lviv Bulletin], № 25, Part 3, pp. 118 – 125.
3. Zhadan, I.V. & [et al.] (2012) *Sotsialne nauchannia: mekhanizm rozvytku politychnykh stavlen molodi* [Social teaching: mechanism the development of political attitudes of youth], Imeks-LTD Kirovograd.
4. Kyrylenko, S.V. & Postupalska N. (2013) 'Komentar do proektu Kontseptsyi gromadianskoyi osvity ta vykhovannia v Ukrayini' [Comments on the Draft Concept of civic education in Ukraine], *Dyrektor Shkoly. ShklIniy svit* [School principal. School world], №10, pp. 2-14.
5. 'Kontsepciya gromadianskoyi osvity ta vykhovannia v Ukrayini' (2013) [Concept of civic education in Ukraine], *Dyrektor Shkoly. ShklIniy svit* [School principal. School world], №10, pp. 14-27.
6. Orzhekhovska, V.M. (2004) *Dukhovnist i zdorovya* [Spirituality and Health], Dukhovnist i zdorovya, Kyiv.

Ильто Г. Ф., кандидат политических наук, доцент, кафедра общественных дисциплин Мукачевского государственного университета (Мукачево, Украина), E-mail: galina_ilto@mail.ru

Повышение уровня политической культуры и образования молодежи как условие общественного развития

Аннотация. В статье раскрываются особенности формирования политической культуры и образования молодого поколения как одна из важнейших задач современного воспитания; описаны проблемы создания условий в системе образования для развития, само-

развития и реализации личности как гражданина Украины, формирования политических компетенций молодежи – утверждения, развития гражданских и общественно-политических компетенций, ведущих к формированию более образованного, компетентного, зрелого и ответственного гражданина.

Ключевые слова: общественно-патриотическое воспитание, гражданская компетентность, гражданственность, политическое образование, политическая культура.

Ilto G. F., PhD in political sciences, department of social sciences, Mukachevo state university (Mukachevo, Ukraine), E-mail: galina_ilto@mail.ru

Increasing the level of political culture and the education of young people as a condition for social development

Annotation. Features of formation of political culture and education of the younger generation as one of the most important tasks of modern education have been determined in the article; the problems of creating conditions for the development, self-development and realization of the individual as a citizen of Ukraine in the system of education have been grounded. The aim is to educate a young person - a patriot of Ukraine with an active lifestyle, ready to show national pride, self-realize successfully in society as citizen with a high level of political culture and education, to be the bearer of Ukrainian national culture. The formation of political competence of youth is the approval, the development of civil and political competence, leading to a more educated, competent, mature and responsible citizen have become the urgent task for teachers and scholars today.

Social teaching is an effective mechanism of social and political competences of young people. The effectiveness of social teaching political competence is growing conditions: awareness of the importance of needs; the presence of reinforcements, which determines and regulates individual behavior; the availability of real-life examples of positive, successful resolution of socio-political affairs (from personal experience or the experience of other people or groups, NGOs, etc.); regularity ahead, use acquired skills.

Forming political opinion, political culture and enhance political education of Ukrainian youth are important in the education of the person with an active lifestyle, ready to show national pride, successfully self-realize in society, also of the citizens with a high level of political culture and education, prepared for life in a democratic civil society and the recognition and acceptance of the values that constitute main determinants of society.

Key words: social and patriotic education, civic competences, citizenship, political education, political culture.

УДК327(477) 061.1

Кіянка І. Б.

кандидат політичних наук, доцент,

Львівський регіональний інститут державного управління

Національної академії державного управління

при Президентові України (Львів, Україна), E-mail: kiyanka@i.ua

ПОПУЛІЗМ ЯК ПОЛІТОЛОГІЧНА КАТЕГОРІЯ

Анотація. Термін «популізм» походить від латинського слова *populus*, яке означає народ, відповідно використовується в більшості європейських мов. Цей термін далекий від однозначного визначення, оскільки його активно використовують не лише науковці, а й політики, журналісти, прості громадяни з широкого кола історичних і сучасних явищ, досить часто у відмінних контекстах. Тому, важко говорити про єдиний, універсальний варіант популізму на рівні доктрини і рівні суспільного чи політичного руху. Популізм буде вдалим варіантом для проведення виборчих кампаній. Адже людям завжди подобаються прості і зрозумілі речі без зайвого навантаження. Там вже допомагає людська логіка і домисли. А потім популізм «підживлює» авторитарних лідерів. Це вдала комбінація для особистого самовираження і захисту власного Его. А ще популізм допомагає диктаторам тримати владу у своїх руках. Це як панацея для розквіту «декоративної демократії» та ілюзорних цивільних прав. Своєрідним позитивним повідомленням популізму достатньо часто є абстрактна вимога повернення влади народу внаслідок усунення від влади актуальних